GIRONA NOTICIES.COM + Periodisme

III Col·loqui Walter Benjamin a Portbou.

Alt Empordà | 23/09/2011 | 10:57

La vicepresidenta del Govern clourà el col·loqui amb un homenatge a la tomba del filòsof alemany mort el 1940.

El director general de Relacions Institucionals i amb el Parlament, Joan Auladell, l'alcalde de Portbou, Josep Lluís Salas, i el vicerector de Relacions Institucionals de la Universitat de Girona, Joaquim Maria Puigvert, han inaugurat aquest divendres, 23 de setembre a Portbou, davant de prop d'un centenar de persones, el III Col·loqui Internacional Walter Benjamin. El certament l'organitzen el Memorial Democràtic i el Consorci del Museu Memorial de l'Exili (Mume) que, com ha anunciat Auladell, incorporaran a l'edició de l'any vinent la concessió del Premi Internacional Memorial Walter Benjamin.

La historiadora israeliana Idith Zertal ha dictat la lliçó inaugural del col·loqui, seguida d'una conferència de l'artista visual alemany Horst Hoheisel. El col·loqui el clausurarà diumenge la vicepresidenta del Govern i presidenta del Memorial Democràtic, Joana Ortega, amb un homenatge al monòlit de Walter Benjamin al cementiri de Portbou, on el filòsof marxista judeoalemany va morir el 1940 mentre fugia del nazisme. Ortega visitarà també les obres de l'Espai Memorial Walter Benjamin.

En l'acte inaugural del col·loqui, Joan Auladell ha fet una defensa de la utilitat "dels espais de memòria com el que es basteix a Portbou a l'entorn de Walter Benjamin pel que representen com a patrimoni cultural però també com a espais de memòria viva i de transmissió de coneixements". El director general de Relacions Institucionals ha aprofitat l'ocasió per anunciar que el Consorci del Mume, reunit precisament ahir, ha acordat convocar el primer Premi Internacional Memorial Walter Benjamin. El guardó tindrà caràcter bianual i dues modalitats: assaig inèdit (dotat amb 6.000 euros) i projecte artístic (dotat amb una beca de 12.000 euros). Les bases del premi es faran públiques a l'octubre a través dels webs del Memorial Democràtic, el Mume i l'Ajuntament de Portbou.

En l'acte d'inauguració d'aquest divendres han participat també l'alcaldesa de la Jonquera i presidenta del Consorci del Mume, Sònia Martínez, el director del Mume, Jordi Font, i el cap de l'àrea de Projectes i Patrimoni del Memorial Democràtic, Jordi Guixé, així com diversos regidors empordanesos.

Sota el títol Memòria i humanisme, antídots de la barbàrie, al III Col·loqui Internacional Walter Benjamin intervenen durant tres dies destacats investigadors catalans i estrangers. Com en les edicions anteriors, el col·loqui es fonamenta en la riquesa i el caràcter plural de l'obra de Walter Benjamin. Tanmateix, aquesta edició té un caràcter més monogràfic i s'articula a partir de dos pilars de l'univers plural benjaminià: la memòria i l'humanisme.

El col·loqui

Recollint el llegat de jornades anteriors, el Memorial Democràtic i el Consorci del Museu Memorial de l'Exili (integrat per la Generalitat, el Consell Comarcal de l'Alt Empordà, els municipis de Portbou i La Jonquera i la Universitat de Girona) organitzen per tercer any consecutiu el Col·loqui Internacional Walter Benjamin, que cal emmarcar dins del programa de la Unió Europea Europa amb els ciutadans, gestionat per l'agència EACEA i destinat a fomentar la

participació dels ciutadans i de les organitzacions de la societat civil en el procés d'integració europea.

Amb un caràcter més monogràfic que en passades edicions, el col·loqui que enguany porta per títol Memòria i humanisme, antídots de la barbàrie agafa com a fil conductor aquests dos pilars de l'univers benjaminià, que avui tenen més rellevància que mai com a eines útils per a la construcció d'un món respectuós amb els drets humans i que es basi en l'aprofundiment de la qualitat democràtica i la participació.

Així doncs, a partir de la llavor inspiradora de Walter Benjamin, el col·loqui planteja un espai de discussió i diàleg sobre diverses temàtiques que reuneix a Portbou diferents visions del camp intel·lectual: des de l'art a la història, passant per la filosofia, la literatura i la sociologia. Els ponents que debatran sobre tot plegat amb el públic assistent sónIdith Zertal Idith Zertal Idith Zertal Idith Zertal, Horst Hoheisel, Xavier Pla, Jordi Amat, Marta Marín-Dòmine, Patrizia Dogliani, Montserrat Hosta, Jordi Llovet, Josep Maria Muñoz i Carles Torner.
Com a pròleg del col·loqui, i dins dels actes commemoratius del 71 aniversari de la mort de Walter Benjamin, el 16 de setembre es va inaugurar a Portbou l'exposició La maleta [blava] de W. B., de l'artista Isabel Banal. L'exposició forma part d'un cicle expositiu iniciat l'any 2010, que comissaria el crític d'art Eudald Camps.El cicle proposa l'establiment d'un diàleg entre creadors contemporanis i el memorial a Walter Benjamin que l'artista Dani Karavan va situar el 1994 davant del cementiri de Portbou. El projecte d'Isabel Banal s'exposa en una de les sales ja habilitades de l'antic ajuntament de Portbou i futur Espai Memorial Walter Benjamin i quedarà recollit en un llibre-catàleg publicat per l'editorial empordanesa Crani.

Programa divendres, 23
La prestigiosa historiadora israeliana i professora universitària d'estudis jueus a la Universitat de Basilea Idith Zertal dicta la conferència inaugural sota el títol Les grans humiliacions no acaben mai: Walter Benjamin, Hannah Arendt i Primo Levi sobre les víctimes i el victimisme. Zertal és una destacada investigadora i autora de llibres com La nació i la mort, Des rescapés pour un État. La politique sioniste d'immigration clandestine en Palestine 1945-1948 i Lords of the Land.

La segona intervenció de la sessió inaugural corre a càrrec de l'artista visual alemany Horst Hoheisel, que pronuncia la conferència L'art de la memòria – la memòria de l'art (algunes plomes de l'Angelus Novus que el vent s'endugué).

Hoheisel és un creador que ha desenvolupat una important carrera internacional al voltant de les relacions entre la memòria i la creació artística a Alemanya. També ha estat professor visitant a diferents universitats europees i americanes.
El darrer acte de la sessió del 23 de setembre és la taula rodona titulada Homenatge a Jorge Semprún: Memòria, literatura i identitat europea. Moderada per la catedràtica d'Història Contemporània de la Universitat de Girona Anna Maria Garcia Rovira, té com a participants Marta Marin-Dómine, professora de la Wilfrid Laurier University, de Toronto;Xavier Pla, professor de la Universitat de Girona i director de la Càtedra Josep Pla,iJordi Amat, crític literari i autor de nombrosos llibres sobre la literatura i els intel·lectuals durant el franquisme. Els objectius d'aquesta taula rodona són recordar el paper artístic i cívic de l'escriptor i polític Jorge Semprún, recentment desaparegut, com a transmissor i constructor d'una consciència europea fonamentada en l'humanisme i l'edificació d'una memòria sòlida enfront de l'horror i la barbàrie generats pel totalitarisme.

Programa dissabte, 24
La sessió del dissabte 24 de setembre comença a les 8.30 hores amb la proposta de la ruta a

peu Banyuls–Portbou. Aquesta travessa suposa fer de nou, a títol d'homenatge, el camí que Walter Benjamin i altres refugiats van emprendre el 25 de setembre de 1940 per tal d'escapar del nazisme. En l'edició d'aquest any, el recorregut es complementa amb diverses intervencions artístiques de voluntat recreativa. Dansa contemporània, performance i recitacions de fragments de l'obra de Walter Benjamin en alguns moments del recorregut acompanyaran els caminants. Aquesta proposta parateatral, de títol El darrer Passatge de Walter Benjamin,és una producció de la Nau Côcleade Camallera(Ada Vilaró, dansa; Pep Aymerich, perfomance; Clara Garí, guió i direcció) que insisteix en el paper fonamental de Lisa Fittko, esposa d'un bon amic de Benjamin i que com a guia del petit grup de refugiats va desplaçar-se a peu per la muntanya des de Banyuls fins a Portbou ara fa 71 anys.
Les conferències es reprenen dissabte a les 16.30 hores amb la intervenció de la historiadora italiana Patrizia Dogliani, professora de la Universitat de Bolonya i autora de nombrosos llibres i articles sobre la construcció de la memòria europea sobre l'Holocaust, entre els quals cal destacar Tra guerre e pace. Memorie e rappresentazioni dei conflitti e dell'Olocausto nell'Occidente contemporaneo. El títol de la conferència de Dogliani és Da esilio a fuga nel primo novecento.

En un segon torn intervé la directora de l'Arxiu Històric de Girona, Montserrat Hosta, que parla sobre Els expedients de frontera de l'Arxiu Històric de Girona 1939- 1962. Tot seguit, Pilar Parcerisas, vicepresidenta del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), i el cineasta David Mauas, autor del documental Quién mató a Walter Benjamin, exposen l'actualització del portal web walterbenjaminportbou.cat, realitzat sota la seva direcció durant el darrer any.

Finalment, les sessions acadèmiques del col·loqui es clouen amb una taula rodona titulada Humanisme i crisi cultural. La vigència del pensament crític. Aquesta taula rodona, moderada pel director del Mume, Jordi Font, compta amb la presència de Jordi Llovet, professor de la Universitat de Barcelona i autor, entre d'altres obres i traduccions, del llibre recentment publicat Adéu a la Universitat. L'Eclipsi de les humanitats; Josep Maria Muñoz, director de la revista L'Avenç, i Carles Torner, assagista i poeta, autor de nombrosos treballs, entre els quals destaca Shoah, cavar con la mirada i L'arca de Babel, La núvia d'Europa.

Totes les sessions del col·loqui es desenvolupen a la sala La Congesta (c/ Méndez Núñez, 20, Portbou). A les conferències i taules rodones hi ha servei de traducció simultània al francès i al català.

Programa diumenge, 25
La vicepresidenta del Govern, consellera de Governació i Relacions Institucionals i presidenta del Memorial Democràtic, Joana Ortega, presideix diumenge, 25, a les 11.00 hores, el tradicional homenatge a la tomba del filòsof judeoalemany Walter Benjamin, mort a Portbou el 1940, ara fa 71 anys, mentre fugia del nazisme. L'alcalde de Portbou, Josep Lluís Salas, i el director del Museu Memorial de l'Exili, Jordi Font, intervenen juntament amb la vicepresidenta a l'ofrena floral al monòlit dedicat a Benjamin al cementiri de Portbou. La vicepresidenta visita també les obres del futur Espai Memorial Walter Benjamin, a l'antiga casa consistorial del municipi empordanès. Acompanyaran a la vicepresidenta, a banda de l'alcalde i els regidors de Portbou, la diputada Montserrat Surroca, el director general de Relacions Insitucionals i amb el Parlament, Joan Auladell, el delegat territorial del Govern a Girona, Eudald Casadesús, i la directora dels serveis territorials del Departament de Governació i Relacions Institucionals, Núria Gómez.

Currículums dels participants

Idith Zertal. La doctora Idith Zertal és historiadora i assagista israeliana, en l'actualitat es

professora i investigadora a l'Institut d'Estudis Judaics de la Universitat de Basilea, Suïssa. Va ser professora convidada a la Universitat de Chicago i a l'Ecole des Hautes Etudes en Sciences Socials de París i ha estat investigadora principal en instituts de recerca a Israel, Europa i els EUA. Zertal és autora de nombrosos llibres i articles sobre els jueus, el sionisme i la història d'Israel, publicats en una dotzena d'idiomes. Les seves obres inclouen From Catastrophe to Power, Holocaust Survivors and the Emergence of Israel (1996-2000); Lords of the Land: The War Over Israel's Settlements in the Occupied Territories, 1967-2007 (co-autora, 2005-2007); i La Nació i la Mort, publicat en català, espanyol i en altres sis idiomes. En els últims deu anys ha escrit extensament sobre el pensament polític de Hannah Arendt. El 2005 va ser co-editora i coautora de Hannah Arendt: A Half Century of Polemics, un recull d'assaigs sobre Arendt dels acadèmics israelians. La seva traducció anotada a l'hebreu dels Orígens del totalitarisem va ser publicada el 2010.
Horst Hoheisel. Artista alemany nascut a Poznan, Polònia, el 1944.

Els últims 20 anys s'ha preocupat per la commemoració de les víctimes nazisme.
Conjuntament amb Andreas Knitz, ha elaborat i produït noves formes de monuments, internacionalment coneguts com "negative-monuments" o "counter-monuments" (www.zermahlenegeschichte.de). A més dels llocs de memòria a l'aire lliure, les seves obres també pertanyen als patrimonis de diversos museus internacionals, entre els quals Museu d'Art Modern (Nova York), el Museu Jueu (Nova York), Yad Vashem (Jerusalem); Jüdische Museum, (Berlín), Deutsches Historisches Museum (Berlín); Gedenkstätte Deustscher Widerstand (Berlín), Staatliche Kunstsammlung (Kassel).
Xavier Pla. Filòleg català i doctor en Lletres per la Université París-Sorbonne (París IV) el 1996. Actualment és professor de Literatura Catalana Contemporània i Teoria de la Literatura a la Universitat de Girona. És director de la càtedra Josep Pla de la Universitat de Girona, ha publicat Josep Pla : ficció autobiogràfica i veritat, Simenon i la connexió catalana i és editor de l'Obra catalana completa d'Eugeni d'Ors.
Jordi Amat. Filòleg i crític literari, és autor de nombrosos treballs sobre la literatura i els intel·lectuals catalans i espanyols durant el segle XX. Entre la seva obra destaquen Las Voces del diálogo: poesía y política en el medio siglo, Trias Fargas i la negociació de l'Estatut del 79, Luis Cernuda : fuerza de soledad, Els "Coloquios Cataluña-Castilla" (1964- 1971): debat sobre el model territorial de l'Espanya democràtica.
Marta Marín-Dòmine. Doctora i professora associada al Departament de Llengües i Literatura a la Universitat Wilfrid Laurier (Toronto). Les seves línies de recerca inclouen la literatura espanyola i català de la postguerra, la literatura dels camps de concentració, els estudis de la memòria, i la psicoanàlisi i la traducció literària. És autora, entre d'altres treballs, dels llibres Traduir el desig (2004) i The Camp: Narratives of Internment and Exclusion (2007).

Patrizia Dogliani. Professora de la Universitat de Bolonya i autora de nombrosos llibres i articles de història comparada dels segles XIX i XX a Europa. Ha treballat sobre diversos temes: la història dels moviments juvenils i els joves intel·lectuals; els socialismes europeus i els reformismes; els feixismes italià i europeu; i la memòria pública i les guerres. Entre les seves obres destaquen L'Italia fascista (1999), Tra guerra e pace. Memorie e rappresentazioni dei conflitti e dell'Olocausto nell'Occidente Contemporaneo (2001), Romagna tra fascismo e entifascismo (2006).

Montserrat Hosta. Directora de l'Arxiu Històric de Girona i ha comissariat diverses exposicions, de les quals ha publicat alguns catàlegs. Entre d'altres, cal destacar Sumaríssim 1939-1945: 70 anys dels primers consells de guerra a les comarques de Girona.

Jordi Llovet. Doctor i professor jubilat de la Universitat de Barcelona. Va ser membre fundador

del Col·legi de Filosofia, del Institut d'Humanitats (1987) i del consell assessor de l'Espai Memorial Walter Benjamin. És autor de nombrosos articles i llibres; també ha estat traductor de diverses obres de cultura europea, entre les quals és responsable de l'edició en castellà de la Obra Completa de Franz Kafka (1996). Recentment ha publicat Adéu a la Universitat. L'Eclipsi de les humanitats.

Josep Maria Muñoz.És historiador, escriptor i director de la revista L'Avenç. Ha publicat una important quantitat d'articles i col·laboracions. Entre els seus llibres, destaquen Jaume Vicens i Vives, 1910-1960: una biografia intel·lectual, i més recentment, Els Quatre presidents : entrevistes a Tarradellas, Pujol, Maragall i Montilla.

Carles Torner. Poeta, escriptor, crític literari i assagista. Entre les seves publicacions cal destacar l'assaig Shoah, cavar con la mirada, la novel·la L'estrangera i els poemaris Viure després i La núvia d'Europa.

L'Espai Memorial Walter Benjamin

L'Ajuntament de Portbou, amb la subvenció i col·laboració de la Generalitat de Catalunya a través del Memorial Democràtic i del Departament de Governació i Relacions Institucionals, així com de la Unió Europea, està tirant endavant la primera fase del projecte Espai Memorial Walter Benjamin. Es tracta de la rehabilitació de l'edifici de l'antic Ajuntament de Portbou, de 1.734 metres quadrats i situat a l'avinguda Barcelona, 7, per a convertir-lo en un centre memorial de referència internacional. Els usos que es preveuen pel futur Espai Memorial són:

1. Espais museístics dedicats a les fronteres de Walter Benjamin i les fronteres de la llibertat.Es dedica a aquests usos les sales de les antigues escoles en planta baixa. S'amplia l'espai mitjançant el tractament de l'espai públic de l'entrada com a suport expositiu en que es contextualitzaran, en l'àmbit del municipi, els temes principals.

2. Centre de documentació, sala de lectura i biblioteca de l'exili i de Walter Benjamin.L'antiga sala de plens es transforma en una sala de lectura i biblioteca amb els volums de divulgació sobre la figura de Walter Benjamin i el tema de l'exili. Hi haurà espais d'estudi específics per a fons documentals.

3. Alberg de la memòria, d'acollida d'estudiosos i com a centre d'allotjament dintre dels itineraris de la Xarxa d'Espais de la Memòria.L'alberg es situa a la segona planta, amb quatre dormitoris amb capacitat per a 16 persones. L'alberg es planteja com un espai de relació entre els visitants amb un menjador, sala d'estar i cuina comunitaris.

4. Espai Jove.Punt de trobada dels joves de Portbou, on es realitzaran tota mena d'activitats, des de cursos i tallers fins a activitats de caràcter més lúdic. L'espai s'integra al centre i disposarà dels serveis complementaris del conjunt. Els joves podran utilitzar la sala taller i els espais d'estudi entre altres.

5. Espai taller.Espai polivalent destinat a la celebració de conferències, tallers per escolars o a qualsevol acte.

6. Espais de comunicació i complementaris.El vestíbul, les comunicacions, els serveis higiènics, les sales tècniques, l'àrea de despatxos i personal.

Biografia de Walter Benjamin

Walter Benjamin (Berlín, 1892 - Portbou, 1940) fou un assagista, crític literari, traductor i filòsof marxista alemany, d'origen jueu, col·laborador de l'Escola de Frankfurt. Com a erudit literari, a més de nombrosos assaigs, fou conegut per les seves traduccions de Balzac, Proust i Baudelaire.

Nascut en una família d'origen jueu benestant, el 1902 Benjamin entrà a l'escola Kaiser Friedrich a Berlin i acabà l'institut 10 anys després.

Aleshores es traslladà a la Universitat, on estudià literatura i psicologia i es va apropar a les idees socialistes. El 1912 Benjamin viatjà a Itàlia i dos anys més tard començà a traduir Baudelaire. L'any següent, a la Universitat Ludwig Maximilian de Múnic, conegué Rainer Maria Rilke i Gershom Scholem. El 1917 es casà amb Dora Kellner (1890-1964), de qui se separaria el 1930 i amb qui el 1918 tindria un fill, Stefan Rafael (1918-1972).

El 1919, a la Universitat de Berna on conegué Ernst Bloch, Benjamin aconseguí el seu doctorat cum laude amb l'assaig El concepte de la crítica d'art dins el romanticisme alemany. L'any següent tornà a Berlin i el 1921 provà sort amb la carrera acadèmica a la Universitat de Heidelberg. Del 1923 al 1925 prepararà la tesi doctoral, que li fou refusada per la Universitat de Frankfurt: Origen de la tragèdia alemanya (1928). El 1929 conegué Bertolt Brecht.

Des de 1932, Benjamin va eludir inicialment l'ascens del nazisme i la persecució dels jueus i dels intel·lectuals d'esquerres passant temporades a Eivissa i Niça. Després de l'incendi del Reichstag, el 1933 cercà refugi a Svendborg (Dinamarca), amb Bertolt Brecht, i a Sanremo (Itàlia), amb la seva exdona, però finalment va emigrar a París. Va començar a col·laborar amb Theodor Adorno i Marx Horkheimer i, tot passant per Nova York, va establir amistat amb Georg Lukács, Hannah Arendt, Hermann Hesse i Kurt Weil. El 1936 va publicar L'obra d'art en l'era de la seva reproductivitat tècnica i un any després, a París, va treballar en el seu llibre El París del Segon Imperi. A més, conegué Gorges Bataille i s'adscrigué al College of Sociology.

Després de fer una darrera visita, el 1938, a Bertold Brecht a Dinamarca, Benjamin va ser empresonat tres mesos en un camp prop de Nevers un cop Hitler havia desposseït els jueus de la ciutadania alemanya. El gener de 1940 Benjamin tornà a Paris i escrigué el seu darrer i inconclús llibre Tesis sobre la filosofia de la Història. Un dia abans de l'entrada dels alemanys a París, Benjamin marxà a Lorda i a l'agost, gràcies a la intercessió de Max Horkheimer, obtingué un visat per deixar la França de Vichy cap als Estats Units.

Després d'una breu estada a Marsella, es dirigí finalment cap a la Catalunya Nord amb la intenció de creuar la frontera espanyola com a pas previ a sortir cap a l'exili nordamericà des de Portugal. El 25 de setembre de 1940 Hans i Lisa Fittko, dos antinazis alemanys, l'ajudaren a passar clandestinament cap a Portbou juntament amb d'altres persones, però les autoritats franquistes arrestaren el seu grup i li indicaren que el retornarien a França. Malalt i amb 48 anys, Walter Benjamin morí el 26 de setembre de 1940 a Portbou a conseqüència d'una sobredosi de morfina a la seva cambra de l'Hotel de Francia.

Diverses fonts han atribuït la seva mort a un suïcidi davant la situació desesperada en la qual es trobava, tot i que hi ha qui no deixa d'especular amb un possible assassinat.

Tot i que la tomba original amb les restes de l'escriptor no està exactament localitzada, Portbou l'homenatja amb un monòlit dins del cementiri i, a fora del recinte, des del 1994, amb la intervenció Passatgesde l'artista israelí Dani Karavan.

Autor: Redacció
Redacció

https://gironanoticies.com/noticia/18990-iii-colloqui-walter-benjamin-a-portbou.htm